

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVIII, СВ. 2

ISSN 0350-185X
UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVIII, No. 2

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović,
Dr Sreto Tanasić, Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov,
Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE
2022

ISSN 0350–185X
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ
књ. LXXVIII, св. 2

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Слободан Реметић, др Јелица Ситојановић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Виктор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2022

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

Секретар Уређивачког одбора

др Владан Јовановић

Рецензенти

др Милан Ајдановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Миливој Алановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Исидора Бјелаковић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Wayles Browne (Cornell University, USA), др Вера Васић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Јасна Влајић-Поповић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Дојчил Војводић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Ана Вујовић (Учитељски факултет, Београд), др Sanja Vulić (Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu), др Наташа Вуловић-Емонс (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Јасмина Грковић-Мејџор (САНУ, Београд), др Дара Дамљановић (Филозофски факултет, Београд), др Милорад Дешић (Филолошки факултет, Београд), др Наташа Драгин (Филозофски факултет, Нови Сад), др Рајна Драгићевић (Филолошки факултет, Београд), др Сања Ђуровић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), др Душанка Звекић-Душановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Andrea Zorka Kinda-Berlaković (Institut für Slawistik, Wien), др Ксенија Кончаревић (Филолошки факултет, Београд), др Часлав Копривица (Факултет политичких наука, Београд), др Веселинка Лаброска (Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопље), др Ивана Лазић-Коњик (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Александар Лома (САНУ, Београд), др Весна Ломпар (Филолошки факултет, Београд), др Александар Лукашанец (НАН, Минск), др Биљана Марић (Филолошки факултет, Београд), др Марјан Марковић (МАНУ, Скопље), др Александар Милановић (Филолошки факултет, Београд), др Софија Милорадовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Биљана Мишић-Илић (Филозофски факултет, Ниш), др Радивоје Младеновић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), др Ђорђе Оташевић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Ваца Павковић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Слободан Павловић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Наталија Панић Церовски (Филолошки факултет, Београд), др Људмила Поповић (Филолошки факултет, Београд), др Слободан Реметић (АНУРС, Бања Лука), др Стана Ристић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Владислава Ружић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Биљана Сикимић (Балканолошки институт САНУ, Београд), др Далибор Соколовић (Филолошки факултет, Београд), др Jan Sokółowski (Uniwersytet Wrocławski), др Вања Станишић (Филолошки факултет, Београд), др Рада Стијовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Јелица Стојановић (Филозофски факултет, Никшић), др Срето Танасић (АНУРС, Бања Лука), др Станислава Тофоска (Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопље), др Анатолиј Аркадьевич Турилов (Институт славяноведения, Москва), др Ирена Цветковић-Теофиловић (Филозофски факултет, Ниш), др Јован Чудомировић (Филолошки факултет, Београд), др Гордана Штрбац (Филозофски факултет, Нови Сад)

Израду и штампање финансирао је

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.
Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 22. 11. 2022.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Коректура

мр Дивна Продановић, др Милена Јакић Шимшић, др Јелена Јанковић, др Јована Јовановић,
др Наташа Миланов, др Ана Миленковић, др Вања Миљковић, др Слободан Новокмет,
др Сандра Савић, др Милица Стојановић, др Бојана Тодић-Санковић, др Драгана Цвијовић

Коректура шексцова на руском
Стефан Милошевић

Коректура шексцова на енглеском
др Татјана Ружин Ивановић

Припрема за штампу
Давор Палчић (palcic@eunet.rs)

Штампа
Планета принт
Виноградски венац 9, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Миро Вуксановић: Научник Предраг Пипер	17
Људмила Поповић и Ксенија Кончаревић: Биографија академика Предрага Пипера	21
Ана Голубовић: Библиографија академика Предрага Пипера	25

Студије и расправе

Митра М. Релјић: Етика научника и професора Предрага Пипера	69
Митра М. Релич: Этика ученого и профессора Предрага Пипера	82
Mitra M. Reljić: The Ethics of the Scholar and Professor Predrag Piper	83
Ксенија Ј. Кончаревић: Историјат српске лингвистичке русистике у опусу академика Предрага Пипера	85
Ксения Е. Кончаревич: История сербской лингвистической русистики в трудах академика Предрага Пипера	99
Ksenija J. Končarević: History of Serbian Linguistic Russian Studies in the Opus of Academician Predrag Piper	100
Здравко М. Бабић: О типолошким истраживањима српског и других словенских језика академика Предрага Пипера	101
Здравко М. Бабић: О типологических исследованиях сербского и других славянских языков академика Предрага Пипера	113
Zdravko M. Babić: On Typological Investigations of Serbian and Other Slavic Languages by Academician Predrag Piper	113
Александар М. Милановић: Предраг Пипер као тумач славеносрпске епохе	115
Александар М. Миланович: Предраг Пипер как толкователь славяносербской эпохи	129
Aleksandar M. Milanović: Predrag Piper as an Interpreter of the Slavonic Serbian Age	130
Рајна М. Драгићевић, Милош В. Утвић: Лексиколошки допринос граматици границе Предрага Пипера	131
Райна М. Драгичевич, Милош В. Утвич: Лексикологический вклад в грамматику границы Предрага Пипера	145
Rajna M. Dragičević, Miloš V. Utvić: Lexicological Contribution to the Grammar of the Border of Predrag Piper	146

Јасмина М. Грковић-Мејџор: О пореклу оптативне употребе глаголског придева на <i>-л</i>	147
Јасмина М. Гркович-Мейџор: О происхождении оптативного употребления причастия на <i>-л</i>	157
Jasmina M. Grković-Major: On the Origin of the Optative Use of the Verbal Adjective in <i>-l</i>	158
Марјан Д. Марковиќ, Зузана В. Тополињска: Формална и семантичка деривација на прасловенскиот корен <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> во македонскиот и полскиот јазик	159
Марјан Д. Марковић и Зузана В. Тополињска: Формална и семантичка деривација у прасловенском корену <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> у македонском и полском језику	172
Marjan D. Markovikj, Zuzana V. Topolinjska: Formal and Semantic Derivation of the Proto-Slavic Verbal Root <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> in the Macedonian and Polish Languages	173
Виктор Д. Савић: О проблему формирања ћириличкога писма. Неколика прилога	175
Виктор Д. Савич: О проблеме формирования кириллицы. Несколько заметок	203
Viktor D. Savić: On the Issue of the Formation of the Cyrillic Alphabet: Some Observations	204
Александар Б. Лома: Из старосрпске металуршке терминологије: <i>близница</i>	207
Александар Б. Лома: Из древнесербской металлургической терминологии: <i>близница</i>	219
Aleksandar B. Loma: On Old Serbian Metallurgical Terms: <i>bliznica</i>	220
Слободан Ј. Павловић: Допунска псеудокоординација у старосрпском језику	221
Слободан Ј. Павлович: Дополнительное псевдосочинение в древнесербском языке	238
Slobodan J. Pavlović: Complement Pseudo-Coordination in Old Serbian	239
Марта Ж. Бјелетић: Црквенословенски творбени елементи у српским народним говорима (суфикс <i>-ије</i>)	241
Марта Ж. Белетич: Церковнославянские словообразовательные элементы в сербских народных говорах (суфикс <i>-ије</i>)	252
Marta Ž. Bjeletić: Church Slavonic Word-Formation Elements in Serbian Vernaculars (the Suffix <i>-ije</i>)	253
Снежана М. Петровић: Две ране турске позајмљенице у словенским језицима – <i>јарак</i> и <i>јаруга</i>	255
Снежана М. Петровић: Два ранних тюркских заимствований в славянских языках – <i>јарак</i> и <i>јаруга</i>	268
Snežana M. Petrović: Two Early Turkic Loanwords in the Slavic Languages – <i>jarak</i> and <i>jaruga</i>	268

Јелена М. Стошић: Дистрибуција просторних заменичких прилога у старој српској писмености	269
Елена М. Стошич: Распространение пространственных местоимений в сербской письменности	285
Jelena M. Stošić: Distribution of Spatial Demonstratives in Serbian Literacy	286
Исидора Г. Бјелаковић: Језик рачунског дневника храма светих апостола Петра и Павла у Араду (1728–1752) – фонолошке особине	287
Исидора Г. Бјелакович: Язык дневника учета храма святых апостолов Петра и Павла в Араде (1728–1752 гг.) – фонологические характеристики	300
Isidora G. Bjelaković: The Language of the Accounting Ledger Journal of the Church of the Holy Apostles Peter and Paul in Arad (1728–1752) – Phonological Features	301
Најда И. Иванова: Из историје српске филологије 19. века. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) Димитрија Тирола	303
Најда И. Иванова: Из истории сербской филологии XIX века. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) Димитрија Тирола	315
Najda I. Ivanova: On the History of the Nineteenth-Century Serbian Philology. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) by Dimitrije Tirol	315

Слободан Н. Реметић, Радојка Б. Цицмил-Реметић: О употреби предлога <i>за</i> у говору источнбосанских Ера	317
Слободан Н. Реметич и Радојка Б. Цицмил-Реметич: К вопросу об употреблении предлога <i>за</i> в говоре восточнобоснийских Эров	328
Slobodan N. Remetić, Radojka B. Cicmil-Remetić: On the Use of Preposition <i>za</i> in the Vernacular of Eras from Eastern Bosnia	329
Софија Р. Милорадовић: Граматикализација и полифункционалност предлога <i>за</i> у призренско-тимочким и косовско-ресавским говорима	331
Софија Р. Милорадович: Грамматализованость и полифункциональность предлога <i>за</i> в призренско-тимокском и косово-ресавском диалектах	352
Sofija R. Miloradović: Grammaticalization and Polyfunctionality of the Preposition <i>ZA</i> in Prizren-Timok and Kosovo-Resava Vernaculars	353
Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковић: Негацијата во вратничкиот и во скопскоцрногорскиот говор – споредба со горноморавскиот говор	355
Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковић: Негација у вратничком и скопскоцрногорском говору – у поређењу с горњоморавским говором	366
Veselinka T. Labroska, Stanislav R. Stanković: Negation in the Dialects of Vratnica and Skopska Crna Gora – a Comparison with the Dialect of Gornja Morava	367

Радивоје М. Младеновић: Реченице са временском клаузом у говору Призренског Подгора	369
Радивоје М. Младеновић: Предложения с временной клаузой в говоре Призренского Подгора	381
Radivoje M. Mladenović: Sentences which Contain Temporal Clauses in the Vernacular of the Prizren Podgor	382
Motoki Y. Nomachi: On a Particular Usage of the Locative and Accusative Cases in Burgenland Croatian	383
Мотоки Ј. Номачи: О употреби локатива и акузатива без предлога у језику градишћанских Хрвата	407
Мотоки Ј. Номачи: Об употреблении предложных и винительных падежей без предлогов в языке Хорватов в Градишке	408

Борис Ју. Норман: Именной субъект при глагольном сказуемом в 1-м лице множественного числа (<i>Одни бабы живем</i>)	409
Борис Ј. Норман: Именски субјекат при глаголском предикату у првом лицу множине (<i>Одни бабы живем</i>)	420
Boris Ju. Norman: Nominal Subject with a Verb Predicate in the 1 st Person Plural (Russian <i>Odni baby zhivem</i>)	421
Victor A. Friedman: <i>Neka</i> : How Macedonian Differs from Both Bulgarian and the Former Serbo-Croatian	423
Виктор А. Фридман: <i>Нека</i> : како се македонски језик разликује и од бугарског, и од некадашњег српскохрватског	427
Виктор А. Фридман: <i>Нека</i> : чем македонский язык отличается от болгарского и от бывшего сербохорватского	428
Твртко Т. Прћић: И скраћенице и речи: акроними у српском језику	429
Твртко Т. Прћич: И аббревиатуры, и слова: акронимы в сербском языке	465
Tvrtko T. Prčić: Abbreviations and Words at the Same Time: Acronyms in Serbian	466
Срето З. Танасић: Дијалoшкa цитација као вид туђег говора	467
Срето З. Танасич: Диалогическая цитатность как вид чужой речи	481
Sreto Z. Tanasić: Dialogic Citation as an Aspect of Other People's Speech	481
Мирослав Б. Николић: Лексема <i>пар</i> као квантификатор у српском језику	483
Мирослав Б. Николич: Лексема <i>ПАР</i> как квантификатор в сербском языке	495
Miroslav B. Nikolić: Lexeme <i>PAR</i> as a Quantifier in the Serbian Language	496

Душка Б. Кликовац: О речничкој обради заменичких речи (на примеру показних заменица <i>оволики, толики и онолики</i>) . . .	497
Душка Б. Кликовац: Об отражении в словаре местоименных слов (на примере указательных местоимений <i>оволики, толики, онолики</i>)	515
Duška B. Klikovac: On the Lexicographic Treatment of Pronominal Words (Exemplified by Serbian Demonstrative Pronouns <i>ovoliki, toliki</i> and <i>onoliki</i>)	516
Станислава-Сташа Тофоска: Префиксните зборообразувачки модели на глаголите на движење во македонскиот јазик	517
Станислава-Сташа Тофоска: Префиксални творбени модели основних глагола кретања у македонском језику	529
Stanislava-Stasha Tofoska: Derivational Models with Prefixes in Macedonian Verbs of Motion	529
Људмила В. Поповић: Доминантне и рецесивне варијанте језика у светлу Европске повеље о регионалним или мањинским језицима	531
Људмила В. Поповић: Доминантны и рецесивны варианты языка в свете европейской хартии о региональных языках или языках меньшинств	554
Ljudmila V. Popović: Dominant and Recessive Variants of Language in the Light of the European Charter for Regional or Minority Languages	555
Владислава Ж. Ружић: О финалним реченицама у српском језику	557
Владислава Ж. Ружић: О придаточных предложениях цели в сербском языке	574
Vladislava Ž. Ružić: About Intentional Sentences in the Serbian Language	575
Ивана Н. Антонић: Један вид кондензовања временске клаузе у српском језику	577
Ивана Н. Антонић: Один тип конденсации временной придаточной в сербском языке	593
Ivana N. Antonić: One Type of Condensation of the Temporal Clause in the Serbian Language	595
Миливој Б. Алановић: Аналитички каузативи: структурна и значењска обележја предикатског израза	597
Миливој Б. Алановић: Аналитические каузативы: структурные и семантические характеристики предикативного выражения	624
Milivoj B. Alanović: Analytical Causatives: Structural and Semantic Characteristics of the Predicate Construction	624

Снежана У. Гудурић: Мали прилог контрастивној синтакси просте реченице индоевропских језика. Основне реченичне структуре у српском и француском језику	625
Снежана У. Гудурић: К вопросу о сравнительном синтаксисе простого предложения в индоевропейских языках. Основные синтаксические конструкции в сербском и французском языках	644
Snežana U. Gudurić: Petite contribution à la syntaxe contrastive de la phrase simple en langues indoeuropéennes. Les structures syntaxiques fondamentales en serbe et en français	645
Билјана Ж. Марич: Маркери унутрашњег говора у руском и српском језику	647
Билјана Ж. Марич: Маркеры внутренней речи в русском и сербском языках	658
Biljana Ž. Marić: Inner Speech Markers in Russian and Serbian	658
Драгана М. Керкез: О везнику <i>a</i> у савременом руском језику у поређењу са српским	659
Драгана М. Керкез: О союзе <i>a</i> в современном русском языке в сравнении с сербским	673
Dragana M. Kerkez: Russian Conjunction <i>a</i> in Comparison with Serbian	674
Стана С. Ристић: Концепт домовина/отаџбина у контексту асоцијативне граматике	675
Стана С. Ристић: Концепт родина/отечество в контексте ассоциативной грамматики	694
Stana S. Ristić: The Concept of HOMELAND/FATHERLAND in the Context of Associative Grammar	695
Неђо Г. Јошић: Поглед на српску ауторску лексикографију	697
Неђо Г. Јошић: Взгляд на сербскую авторскую лексикографию	709
Neđo G. Jošić: A View of Serbian Authored Lexicography	710
Марија Ј. Стефановић: Ка опису концепта <i>вредносӣ</i> у српском језику	711
Марија Ј. Стефановић: К описанию концепта <i>ценность</i> в сербском языке	729
Marija J. Stefanović: Towards the Description of the Concept of <i>Value</i> in the Serbian Language	730
Владан З. Јовановић: Именица <i>в(и)јенац</i> у изразима с хришћанском компонентом значења у српском језику (из угла српског лексикографског описа)	731
Владан З. Јовановић: Существительное <i>в(и)јенец</i> в выражениях с христианским компонентом значения в сербском языке (с точки зрения сербского лексикографического описания)	745
Vladan Z. Jovanović: Noun <i>в(и)јенац</i> in Phrases with Christian Meaning Component in the Serbian Language (from the Viewpoint of Lexicographic Description)	746

Марина М. Николић: Лексика са семантичком компонентом простора и времена у српском јавном дискурсу током пандемије ковида	747
Марина М. Николич: Лексика со значением времени и пространства в сербском публичном дискурсе во время пандемии ковида	768
Marina M. Nikolić: Spatial and Temporal Vocabulary in Serbian Public Discourse During the COVID Pandemic	769

Хроника

Излагања на представљању књиге: Предраг Пипер, Иван Клајн, Рајна Драгићевић, <i>Нормативна граматика</i> , четврто издање, Нови Сад: Матица српска, 2022, Матица српска, 25. V 2022.	
Градуелност нормативних решења (Јасмина Грковић-Мејџор)	771
Другачија граматичка решења у <i>Нормативној граматици</i> (Весна Ломпар)	776
Четврто издање <i>Нормативне граматице</i> (Рајна Драгићевић)	780

Прикази и критика

Olga Kielak. <i>Zwierzęta domowe w języku i kulturze. Studium etnolingwistyczne</i> . Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2020, 316 str. (Ана Самарцић)	785
Дорота Пазио-Влазловская. <i>Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм (по материалам интернет-портала «Российской газеты»)</i> . Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021, 246 стр. (Ивана Лазић Коњик)	795
<i>Словарь русского языка коронавирусной эпохи</i> . М. Н. Приемышева (отв. ред.), Ю.С. Ридецкая / Санкт-Петербург: Институт лингвистических исследований РАН, 2021. – 550 с. <i>Русский язык коронавирусной эпохи</i> . Коллективная монография / Ин-т лингв. исслед. РАН; М. Н. Приемышева (отв. ред.), Ю. С. Ридецкая. — СПб.: Ин-т лингв. исслед. РАН, 2021. – 610 с. (Драгана Керкез)	802
Миљивој Алановић. <i>Зайиси из српске синтаксе: узајамне везе форме и значења</i> . Нови Сад: Универзитет у Новом Саду – Филозофски факултет, 2020, стр. 350. (Наташа Киш)	813

- Милош Ковачевић. *Српски стилстичари*. Београд: Српска књижевна задруга, Едиција „Књижевна мисао“, 2021, 332 стр. (Милка Николић) 820
- Светлана Слијепчевић Бјеливук. *Рекламно-пропагандни жанр у српском политичком дискурсу*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, 248 стр. (Марина М. Николић) 834

Регистри

- Регистар кључних речи LXXVIII књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 839
- Регистар имена LXXVIII књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 843

Ову књигу „Јужнословенског филолога“ посвећују почившем академику Предрагу Пићеру његови пријатељи, колеге и ученици са захвалношћу и поштовањем.

Gregory T. King

Olga Kielak. *Zwierzęta domowe w języku i kulturze. Studium etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2020, 316 str.

Монографија Олге Кјелак под насловом *Домаће живоџиње у језику и култури*. Етнoлингвистичка студија настала је у окриљу лублинске етнoлингвистичке школе, а проистекла је из текста ауторкине докторске дисертације. Уз Увод (стр. 7–35), Захвалницу и преглед литературе насловљен *Лингвокултуролошке студије ђосвећене домаћим живоџињама* (стр. 39–45), монографија се састоји од десет централних поглавља: I. *Три модела описа живоџиња у народној слици свеђа* (стр. 47–59), II. *Категоризација и концептуализација живоџиња у ђољском језику* (стр. 61–75), III. *Улога зоонима у реконструкцији слике живоџиња* (стр. 77–98), IV. *Граница између човека и живоџиње* (стр. 99–120), V. *Акустичке карактеристике живоџиња* (стр. 121–135), VI. *Кујовина и ђродаја живоџиња* (стр. 137–156), VII. *Свињокољ у народној култури* (стр. 157–170), VIII. *Начини говорења о смрти живоџиња* (стр. 171–193), IX. *Симболика живоџиња* (стр. 195–234), X. *Живоџињске ђо-кладе у народној култури (на ђримеру коледарске козе)* (стр. 235–247).¹ Након њих следе закључак (стр. 248–253) и библиографија (стр. 255–297), подељена на студије (стр. 255–278), речнике (стр. 278–282), изворе (стр. 282–296), теренске снимке, материјале преузете с интернетских страница и радио-емисије (стр. 297). На крају књиге налазе се именски регистар (стр. 299–308) и резиме на енглеском (стр. 309–312) и руском језику (стр. 313–316).

¹ I. Trzy modele opisu zwierząt w ludowym obrazie świata, II. Kategoryzacja i konceptualizacja zwierząt w polszczyźnie, III. Rola zoonimów w rekonstrukcji obrazu zwierząt, IV. Granica między człowiekiem a zwierzęciem, V. *Jużci nie świnia dla ucha*. Charakterystyka akustyczna zwierząt, VI. *Po konie, po woły, po wina kupca młodego nie szlij*. Kupno i sprzedaż zwierząt, VII. *Wieprz na kolana klęka, bo się śmierci lęka*. Świniobicie w kulturze ludowej, VIII. Sposoby mówienia o śmierci zwierząt, IX. Symbolika zwierząt, X. Zwierzęcie maskary w kulturze ludowej (na przykładzie *kołędniczej kozy*).

У уводном делу ауторка говори о предмету и циљу истраживања, а укратко представља и садржај сваког поглавља. Описан је и корпус истраживања, који Олга Кјелак дели на три типа: лексикографски, фолклористички и етнографски материјал. Ауторка анализу спроводи на грађи прикупљеној на терену настањеном говорницима пољског језика на простору Републике Пољске, али и ван њених граница (Белорусија, Украјина, Литванија). Приступ којем се приклања јесте панхронijski, односно свевремени. Анализирани материјал обухвата период од прелаза из 18. у 19. век, па све до данашњих дана. Иако овакав приступ носи и одређене опасности у доношењу закључака, ауторка на основу дугогодишњег проучавања теме, а пре свега спроведених теренских истраживања, закључује да се ипак схватање животиња није радикално променило. У моделима описа животиња полази од поделе Жежија Бартмињског (Jerzy Bartmiński), који разликује *модел свакодневице*, заснован на перцепцији и искуству власника/домаћина, где се животиње перципирају као извор сировина, дакле, према својој утилитарној функцији; *миџолошки модел* – где животиње представљају космичке елементе и метеоролошке појаве, а трећи је *религијски модел* – тј. перципирање животиња путем виђења које доминира у светим књигама. Циљ студије је реконструкција културнојезичке слике домаћих животиња у пољској народној традицији, чији је резултат употпуњавање дефиниције животиња – *bydło* (говедо, стока), *krowa* (крава), *byk* (бик), *wół* (во), *cielę* (теле), *koń* (коњ), *klacz*, *kobyła* (кобила), *źrebię* (ждребе), *świnia* (свиња), *wieprz*, *knur* (вепар), *prosię* (прасе), *owca* (овца), *baran* (ован), *koza* (коза), *koziół* (јарац), *koźle* (јаре).

У одељку *Теоријске њосџавке* ауторка детаљно описује схватање језичке слике света позивајући се на најважније ауторитете у области лингвистике. Осим дефиниције Жежија Бартмињског, студија садржи и постулате других научника који су писали о овој теми, нпр. Броњислава Малиновског (Bronisław Malinowski), који је још раније указивао на повезаност лингвистичког описа с културним контекстом, а надовезује се и на московску етнолингвистичку школу, на чијем је челу био Никита Иљич Толстој. Ауторка закључује да су фразеологизми језичке јединице у којима се најбоље одсликава перцепција стварности носилаца једног језика те да се у њима најјасније могу сагледати концептуализација, категоризација и вредновање, при чему упућује на лексиколошке и фразеолошке студије водећих пољских научника попут Ане Вјежбицке (Anna Wierzbicka), Ришарда Токарчука (Ryszard Tokarczuk), Ане Пајђињске (Anna Pajdzińska) и др., усредсређујући се првенствено на домете лублинске етнолингвистичке школе. Ауторка указује и на термине којима се у науци о језику означава тзв. језичка слика света: *културна слика свейџа*, *мениџална слика свейџа*, *фразеолошка слика свейџа*, *џексџов-*

на слика *свеіа*, дискурзивна слика *свеіа*, међутим, ослањајући се на Бартмињског, закључује да наведени термини представљају само фрагменте шире схваћене *језичке слике свеіа*. Проучавање односа језика и културе из аспекта лингвистике такође се означава различитим терминима: *еінолингвистика*, *лингвокултуруологија*, *анітројолингвистика* и *анітројолошко-културна лингвистика*. Ауторка указује на разлике које постоје међу наведеним дисциплинама које у средишту интересовања имају исту проблематику.

У одељку насловљеном *Меіодологија* Олга Кјелак расправља о методолошким алаткама којима се служи да би описала домаће животиње. Реч је о когнитивној дефиницији коју предлаже Бартмињски, а она се не састоји од неопходних и довољних обележја, већ представља сложенију структуру засновану на семантичким поткатегоријама, које ауторка детаљно образлаже у овоме делу студије. Анализа когнитивне структуре започиње од анализе назива животиње да би се касније забележили подаци о категоризацији животиња, о именима која им се дају, што омогућава реконструкцију њихових најбитнијих карактеристика. Следећу поткатегорију подразумевају комплекси и колекције који показују првобитно, народно поимање стварности, у којем се појаве и предмети повезују у групе на основу заједничких својстава. Комплекс чине нпр. *коњ* и *седло*, као објект и елемент коњске запреге, али и *коњ* и *крава* као две најважније животиње у оквиру сеоског домаћинства. Наредна је поткатегорија опозиције, што такође омогућава утврђивање чврсто укореењених представа о животињама (у народним се умотворинама во, вредан и марљив, супротставља лењоме и непослушноме коњу). Даље се говори о пореклу животиња у колективној свести народа – које је животиње створио Бог и с којим циљем, а које ђаво (па тако Бог Адаму дарује коња, а јарац се сматра ђаволским створењем). У том смислу се као важно јавља питање трансформације животиња и преузимања животињског облика, будући да су границе међу појединим бићима флуидне. У народним веровањима животиње имају своје заштитнике, нпр. заштитник стоке је Св. Никола. Описивање изгледа животиња један је од кључних елемената у успостављању њихове когнитивне структуре. У обзир се узима и њихова екскреција јер јој је приписивана извесна симболика (кравља је балега нпр. културни еквивалент млека, будући да је у народним причама забележено како вештица краде балегу да би одузела млеко туђим кравмама). Елементи уско везани за одређене животиње изузетно су важни јер имају посебну симболику, нпр. потковица, узде итд. У обзир се узимају и својства која нису везана за физички изглед, нпр. доб, количина, животињска природа, тј. приписивање одређених особина животињама (бик – лењост, крава – побожност). Животиње су квалификоване и путем активности које обављају, нпр. кретање, по-

том и емоција, јер у фолклору животиње имају способност да осећају као и људи – страх, радост, тугу; затим се сагледавају питања гласања животиња, улога животиње као говорника и саговорника, али и аспекти њиховог дозивања. У описивању слике животиња важан је аспект и њихов начин узгајања, у шта осим расплођивања улази и одвођење на пашу. За реконструкцију когнитивне структуре животиња мора се узети у обзир и њихова локализација, тј. место обитавања и његово стање. Описују се и активности везане за трговину животињама, али и болести од којих животиње пате и њихови начини лечења – засновани на медицини или магијским ритуалима. Наведени су и уроци који се бацају на животиње и начини њиховог скидања. Реконструкција обухвата и описивање начина коришћења животиња у практичне сврхе (као сировина), у медицини, обредима и магијским ритуалима. У когнитивним дефиницијама јављају се и односи у које животиње ступају с другим животињама, као и демонским бићима (ако се змија нађе у близини краве, крава ће давати више млека). Следећу поткатегорију чине пророчанства и враџбине. При описивању животиња важно је пронаћи и њихове културне еквиваленте, тј. животиње које се јављају с истом функцијом, што доприноси јаснијим увидима у њихову симболику. Како би се истражила симболика животиња, треба посегнути и у етимологију.

Део књиге насловљен *Лингвокултуролошке студије посвећене домаћим животињама* преглед је досадашњих истраживања о лингвокултуролошким проучавањима домаћих животиња. Осим исцрпног навођења радова и студија посвећених проблему којим се бави, ауторка нуди и преглед литературе на пољском језику о проучавању животиња уопште.

Прво поглавље централног дела монографије носи наслов *Три модела ојиса животиња у народној слици светиа*. На ове моделе описа животиња указује још Бартмињски, а реч је о: митолошком (наслеђеном из праиндоевропске и прасловенске прошлости), религијском (библијском, јудеохришћанском) и свакодневном (здраворазумском, прагматичном) моделу. Ауторка наглашава да описани модели нису изоловани, штавише, они се непрестано преплићу и међусобно кореспондирају.

У поглављу *Категоризација и концептуализација животиња у пољском језику* Олга Кјелак најпре даје своје виђење термина *домаће животиње*, који међу лингвистима буди контроверзе будући да се и пас и мачка сматрају домаћим животињама иако се данас о њима преваходно говори као о кућним љубимцима, док се крава, овца, коза итд. убрајају у стоку. Ауторка сматра да лексема која денотира стоку *bydło* има ужи опсег значења него термин *zwierzęta domowe* ‘домаће животиње’, хипероним који она употребљава. У овоме се поглављу представљају називи домаћих животиња којима се оне концептуализују као имовина, богат-

ство, што потврђује лексикографски, етнографски и фолклористички материјал. Реч је о именицама *bydło, dobytek, statek, skot, imienie, chudoba, inwentarz*. Именице *gadzina, gawieź, gawiednik* и њихови деривати показују како се животиња поима као равноправни члан домаћинства. У лексеми *stworzenie* присутна је и тзв. нобилизација животиња, што се постиже и називима *żywina, żywioł* и *żywizna*. Лексема *chów* подразумева све животиње које се узгајају, *rogacizna* оне које имају рокове (најпре је означавала само рогата говеда, да би се касније значење проширило и на друге рогате животиње), а *trzoda* и *kierdel* називи су за скупину домаћих животиња, док они могу бити мотивисани и стаништем животиње, нпр. *trzoda chlewna*. Ауторка се у разликовању наведених хиперонима послужила тестом хипонимских односа који предлаже Бартмињски. Закључак до којег долази поклапа се с тезом Токарског да не постоји једна унифицирана категоризација будући да њен облик зависи од различитих чинилаца, језичких и нејезичких.

Ауторка зоониме схвата као лична имена за животиње те у поглављу *Улога зоонима у реконструкцији слике живоотиња* показује која су имена људи давали домаћим животињама и коју конотацију носе, при чему покушава да објасни зашто су нека од својстава животиња била толико важна за човека да су се укоренила у именима која им је човек давао те расправља и о погодности зоонима за реконструкцију језичке слике света. Пишући о хаотичности у терминологији, ауторка признаје да је за потребе истраживања морала на неки начин делимитирати властита имена од апелатива, будући да у деветнаестовековним и двадесетовековним изворима није увек бележено велико почетно слово у случају властитог имена. Зооними које ауторка анализира мотивисани су изгледом животиње, одређеним деловима њеног тела, природом и понашањем, узрастом, гласањем, начинима дозивања животиње, њеном употребом, тренутком њеног рођења (или куповине), околностима набавке животиње и именима или презименима стварних или фиктивних људи.

Граница између човека и живоотиње наслов је поглавља у којем се дискутује о називима животиња који се користе за депрецијацију човека, а ауторка ову појаву показује на примеру лексема и израза присутних у различитим индоевропским језицима. У анализи животињске метафоре Олга Кјелак се не бави толико опозицијом човек : животиња, већ је занима питање границе између човека и животиње, која, како сама наводи: „може губити или добијати на јасноћи, осцилујући између анимализације човека и хуманизације животиња“ (стр. 101). Ауторка у поглављу показује како су у пољском језику између човека и животиње јасно уцртане и опозиција и аналогија. Опозиција је можда највидљивија у фразеолошком фонду, а истраживања Токарског и Пајђинске то илуструју на примерима фразеологизама с компонентама *човек, људи, људски*, који ће имати

позитивна значења, док ће се компоненте којима се денотира животиња односити на изражавање изузетно негативних значења. Анималистички називи, тј. лексеме којима се називају животиње, али и делови њиховог тела и реалија попут станишта, глаголи и придеви који се на њих односе, попримају негативно значење онда када упућују на човека и функционишу као инвективи или саставнице фразеолошких израза којима се сликовито могу описати физички изглед људи и њихове карактерне особине. Истина, ауторка примећује како је тврдња да животињске метафоре углавном служе како би се човеку приписале негативне особине доста поједностављена, јер су неке животиње, попут бика, вола и коња, у пољском језику повезане са снагом и здрављем. Аналогија између људског и животињског присутна је у заједничким изразима који се могу односити на животиње и људе, нпр. лексема *pierwiastka* ‘жена која први пут рађа, првородила’ користи се да би означила женку других сисара која је по први пут скотна. Аналогије овога типа нису присутне само у језику већ и у читавом низу обичаја везаних за рађање, лечење неплодности, погађање пола детета/младунчета итд. У народној се прози највише огледа замагљивање граница између човека и животиње. У њој се човек преображава у животињу и обрнуто из различитих разлога – негативних, где је ова метаморфоза казна за неко недело попут крађе, разблудности, израбљивања или је резултат родитељске клетве, али може носити и позитивну конотацију – као манифестација снаге (нпр. у етиолошким легендама Исус претвара у свињу с прасићима Јеврејку с децом као казну што Јевреји нису прихватили његово учење). Хуманизација животиња огледа се у њиховом називању људским именима, али и приписивању емоција које осећају људи (страх свиње пред свинокољ, бол за губитком младунаца итд. присутни у фолклорним текстовима). Извори бележе и различите праксе које су се вршиле како би се животињи, нпр. крави, помогло онда када тугује за својим телетом. Животиње такође осећају бол за умрлим власником, а могу га манифестовати риком или завијањем. Антропоморфизација животиња је и појава да им се приписује говор, што ауторка бележи у фолклористичком материјалу. „Животињске метафоре“ не откривају само опозицију човек : животиња већ и одређене сличности на основу којих се може говорити о аналогијама између човека и животиње, јер човек уз помоћ назива из животињског регистра самог себе „мери“, на шта указује још Светлана Толстој. Народна култура је у ствари област која потврђује да су границе између животињског и људског замагљене, будући да је у њој видљива анимализација човека у самој народној књижевности, која обилује људско-животињским хибридима (људи претворени у животиње или пак животиње с људским карактеристикама).

Поглавље *Акустичке карактеристике животиња* доноси увиде у један од, према мишљењу Олге Кјелак, најзначајних аспеката у описивању слике животиња – њиховог гласања. Ауторка у складу са схемом описа животиња Александра Гуре о акустичким својствима животиња расправља из два аспекта – карактеристика звукова које производе животиње и животиња као адресата, саговорника. У виду се при томе има и категорија дозивања животиња. Узимајући у обзир да се у језику вербализује оно што је за човека од изузетне важности, може се закључити да гласање животиња заузима важно место у језичкој слици света. Звукови које животиње производе генерално се перципирају као неразумљиви, храпави, пискави, једнолични, ниски, тужни итд., али готово увек као непријатни, а осим тога, њих одликује и полисемија, дакле, осим дословног имају и пренесено значење, а имају и депрецијативни карактер онда када се односе на човека. Народна култура показује богату симболику животињског језичког кода. Њихово гласање се повезује с метеоролошким појавама: рика бика и вола симболизира гром, надолazeћи облаци пореде се с кравом која риче, рзање коња и рика бика означавају испољавање потенције, али и ђаволску семантику јер, према народним веровањима, демонска бића имитирају гласове животиња, па тако ђаво сељака обмањује блејањем. У традиционалној култури животиње су бића која виде и знају, виде духове, предвиђају несрећу и смрт, али и удају младих девојака, те у вези с тим и производе одређене звукове. У гласању животиња препознавале су се и одређене промене у свету, нпр. долазак кише, неродна година, предсказање пожара, рата и сл. Када је реч о говору животиња, постоје веровања да оне говоре људским гласом на Бадње вече и тада разговарају о срећи и несрећи домаћина и домаћинства, хвале господара, али га и куде. Веровало се да слушање разговора животиња носи последице, а без њих могу проћи само добри, стари и безгрешни људи.

Шесто поглавље говори о процесу куповине и продаје животиње. Овај сегмент стварности богат је лексемама којима се денотирају трговци одређеним животињама или њиховим сировинама и фразеологизмима, али ауторка језички материјал допуњује и фолклорном и етнографском грађом којом се указује на важне аспекте процеса трансакције као што су околности да ли се продаје животиња која се продавцу није исплаћивала, а могла би користити купцу, да ли је намењена искључиво клању или узгајању; нпр. на истоку Пољске нису се продавала телада за узгој како из куће не би изашао напредак у узгоју, на југу се пак веровало да се прво теле мора продати за клање итд., да је најбољи дан за куповину животиња четвртак, али су се животиње куповале и другим данима, на основу чега су добијале и имена, нпр. *Środula* добија име по среди, *Czwartocha* по четвртку, *Sadula* по суботи итд. Имена ће одавати

и црте њиховог карактера, па да ће тако крвава купљена у понедељак *Re-dzioccha*, у јалови и пусти дан, давати мало млека, а купљена у недељу бити лења. Није свако могао купити или продати животињу. На основу етнографског материјала ауторка наводи читав низ карактеристика људи које су утицале на то да им се не прода животиња: завидном човеку, странцу, али се није ни куповала од свакога, нпр. од риђег човека. Како би се животиња продала, требало је проћи кроз неколико етапа које су представљале припрему за трансакцију, потом обезбеђивање животиње током путовања на вашар, пре свега заштиту од урока, почетак куповине и продаје, ценкање и погодбу, *litkup*, ‘чашћење вотком након успешног договора’, довођење купљене животиње на имање и ритуално храњење новокупљене животиње. Посебно је занимљив мотив куповине и продаје јунице у свадбеном обреду, тј. куповина и продаја младе. За све су етапе везане одговарајуће магијске радње које омогућавају скидање урока са животиња, њихов просперитет у новом газдинству, али и напредак имања које су напустиле. Ауторка сматра да се могу сагледати у контексту Ван Генепових обреда прелаза.

Како би се лингвистички подаци сместили у одговарајући културни контекст, ауторка у поглављу *Свињокољ у народној култури* узима у обзир веровања и обреде везане за праксу убијања свиња и прелази границе чисто лингвистичког описа. Она пажњу усмерава на аспекте од значаја за ову делатност, у које улазе место и време, припрема животиње, припремне радње, клање и обрада животиње, спремање и кушање месних специјалитета, конзервирање меса и сланине, симболика, па на основу њих креира когнитивну дефиницију свињокоља. У фолкорним текстовима животиње су пак свесне своје смрти и уочљива је њихова туга и страх, међутим, у њима нема места сељачковој жалости за убијеном животињом, што показује како не постоји промишљање о патњи која им је задавана.

Наредно поглавље, *Начини говорења о смрти животиња*, надовезује се на претходно и у њему се реконструира начин размишљања говорника пољског језика о животињској души, односно конфронтирају старији и савремени начин вербализације животињске смрти. Ауторка анализира следеће глаголе и изразе којима се означава умирање животиња: *zdechnąc* ‘црћи, угинути’ (глагол који је негативно конотиран, међутим језички материјал потврђује да се раније користио и за означавање смрти људи, али је касније попримио депрецијативни карактер и почео се односити само на умирање злих људи и животиња, да би се на крају специјализовао за денотирање искључиво животињске смрти), *zginąć* ‘угинути, црћи’ (овим се глаголом означава умирање насилном и трагичном смрћу), *odejść* ‘отићи’ (еуфемизам коришћен за означавање умирања стоке и пчела), *paść* ‘пасти’ (глагол којим се на племенитији начин говори о умирању животиња, а употребљава се и да значи смрт људи, погото-

во на бојном пољу), *wypuścić parę* (дословно значи ‘испустити пару’, а односи се на схватање да из животиње приликом смрти излази пара, а из човека душа), *umrzeć* ‘умрети’ (етнографски материјал потврђује да се користио за означавање смрти пчела, које као човеку корисни инсекти имају душу и умиру на исти начин као и он, а у данашње време се односи и на друге животиње), *odejść* ‘отићи’ (схватање смрти као путовања) *zasnąć* ‘заспати’ (означавање смрти путем метафоре сна, који са собом носи и компоненту одмора), *przestać oddychać* ‘престати дисати’, *życie zwierzęcia zgasło* ‘живот животиње се угасио’, *zwierze zabrała choroba, zły los, śmierć* ‘животињу је однела болест, зла судба, смрт’, *dokonać eutanazji* ‘извршити еутаназiju’. Ауторка у посебном одељку говори о проблематици о којој се расправља још од античких мислилаца, а односи се на схватање да ли животиње имају душу или не.

Поглавље *Симболика живојиња* доноси увиде у симболику домаћих животиња које су предмет анализе Олге Кјелак. Коњ, бик, ован и јарац симболи су мушкости, потенције, покретачке снаге и здравља, а крава, кобила, овца, коза и свиња симболизују жену, нпр. у свадбеним обредима невеста је називана јуницом, ждребицом, козицом или теленцетом, а ове су животиње симболи плодности и материнства. Пољски језик обилује и глаголима и фразеолошким изразима којима се означава парење животиња. Симбол физичке и моралне нечистоће јесте свиња, а овца, ован и јагње покорности, невиности и стрпљења. Црна крава и црна свиња су у народним веровањима симболи несигурности, болести и смрти. Животиње, дакако, симболизују и одређене космичке елементе као и природне појаве – симбол сунца је коњ, месеца – во, звезда – говеда и овце, облака – ован и овца, ветра – свиња, овца и јарац, грома – бик и во, мраза – бик, во и кобила. Симболи нечистих сила су ован, јарац и свиња, а душе – вепрови, овце и коњи. Конкретна је пак симболика животиња уско везана за фолклорну врсту у којој се појављују, а њихова космичка симболика јавља се углавном у архаичним врстама. Важно је напоменути да ове животиње имају изузетно богату еротску симболику, која је дуго била табуизирана, а одсликана је у народној поезији. О овој је проблематици подробније писао Јежи Бартмињски, а Олга Кјелак јој посвећује неколико одељака.

У последњем поглављу насловљеном *Живојињске њокладе у народној култури* (на примеру коледарске козе) ауторка описује архаичне ритуале из божићног и новогодишњег циклуса у којима је доминантна функција оплодње, јасно огледана у имитирању копулације, самом изгледу рогатог и косматог протагонисте, вези козе и јарца с „доњим“ и „горњим“ светом, преузимању улоге жртвеног јарца, што ће обезбедити обиље у години која долази. Ауторка закључује да би требало преиспита-

ти ради ли се доиста о кози или пак о јарцу, будући да постоје аргументи који на то са сигурношћу упућују.

У закључку ауторка износи резултате својих запажања, наиме, да анализа изабраних поткатегорија описаних у уводном делу показује да су у пољском језику укореење различите представе у вези с домаћим животињама. Већ се самим говорењем о животињама користимо надређеним категоријама с којима корелирају начини њиховог схватања. Когнитивна дефиниција је у студији унеколико измењена тако што су њени фрагменти попримили есејистички карактер.

Написана научним, али приступачним стилем, ова књига представља повест о језику и култури која ће сасвим сигурно заинтересовати и читаоце ван лингвистичких кругова. Спроведена на разноликом материјалу, анализа Олге Кјелак представљена у овој студији доприноси потпуној реконструкцији слике домаћих животиња на пољском језичком и културном простору, а истовремено доноси увиде и у знање о човеку.

*Ана Самарџић**

Универзитет „Адам Мицкјевич“ у Познању
Факултет за пољску и класичну филологију
Институт за словенску филологију

* anasam@amu.edu.pl